

Δημήτρης Ι. Καραμβάλης

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟΝ ΡΩΜΑΝΟ ΤΟΝ ΜΕΛΩΔΟ

Ο Ρωμανός ο Μελωδός ανήκει στην περίοδο εκείνη, όπου ακμάζει το κοντάκιο, γεγονός που συμπίπτει με την πρώτη μεγάλη ανάπτυξη της Βυζαντινής Υμνογραφίας.

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί, είναι σύνθετη, δοθέντος ότι αφ' ενός μεν προσεγγίζει το κοινό γλωσσικό (λαϊκό) ιδίωμα της εποχής του, αλλ' επιπροσθέτως δείχνει να είναι θετικότερα επηρεασμένος από την Αγία Γραφή και ταυτόχρονα την ρητορική ελληνική. Τούτο το κράμα, κατορθώνει να μας δώσει μια άλλη, ξέχωρη αυθόρμητη, εκφραστική γραφή, σε μια εποχή μεταβατική για τη γλώσσα μας.

Η μελέτη των κοντακίων που έχει συγγράψει, αποδεικνύει την ποιότητα της τέχνης, την ένταση, την εναλλαγή των ρυθμών, το ξεχωριστό αυτό άρωμα που αποπνέει η ποίησή του, το «μυρίσαι το άριστον»!

Μέσα στους στίχους του, κατορθώνει να μεταδώσει αφ' ενός μεν την συγκινησιακή του φόρτιση για τα γεγονότα ενώ συγχρόνως παίρνει και μια ξεχωριστή θέση σαν άνθρωπος και σαν «εξοργισμένος» για τα όσα δια-δραματίζονται (όπως π.χ. για το Θεϊόν Δράμα) που όμως εναλλάσσεται και καταλήγει σε εξομολογητικές τάσεις προσευχής και ικεσίας.

Η προσωπική αγωνία και συντριβή, η συμμετοχή όχι απλώς ενός ψυχρού καταγραφέα και μόνο των γεγονότων, αλλ' αντίθετα η βιωματική θα λέγαμε αναηλάφιση των γεγονότων, αλλά και η πρόσβαση όχι μονάχα στον Χριστό και τον Ιούδα αλλά και στα εγγύτερα πρόσωπα που συμπράττουν, συνιστούν και συντελούν σε μια «εφ' όλης της ύλης» αναπαράσταση του θέματος, με στίχους μελίρρυτους, έχοντας ίδιον μέλος, με την απaráμιλλη ομορφιά και συνύπαρξη ποίησης και μουσικής, σε ιδιαίτερες χρωματικές και τονικές κλίμακες.

Η προσεκτική μελέτη του έργου του Ρωμανού του Μελωδού, καταδεικνύει και μίαν άλλη θεωρία και ανάπτυξη του μουσικού εκείνου φαινομένου, όπου οι παρηγήσεις είναι τόσο έκδηλες (εν χερσίν έχων τά χρήματα») αλλά και οι ψυχικές εντάσεις, εναλλασσόμενες και συγκλονιστικές.

Η «έμμετρη ομιλία» του κοντακίου, του Ρωμανού, προσδίδει κίνηση και ρυθμό, και πληρούται κατ' αυτόν τον τρόπον, η ψυχή του ακροατή ή αναγνώστη κατά περίσταση και κατά περίπτωση, από την ίδια την ποιητική λειτουργία και με ρυθμούς και πάθος και ένταση απaráμιλλη κι άλλοτε πάλι από μια γαλήνη και απάνεμο λιμάνι καταφυγής.

Ποίηση και Μουσική, συμπορεύονται αρμονικά και κοντανασαίνουν μίαν άλλη φωνή, μίαν άλλη έκφραση και βίωση του Θεϊού Πάθους, μέσα από μια ψυχή που πάλεψε να το νοιώσει κατάβαθα, η γοητεία και η σφοδρή σύγκρουση και εναλλαγή των συναισθημάτων μέσα από μια πάλλουσα πένα όχι απλώς μιας αυτοπρόσωπης παρουσίας αλλά ενός μάρτυρα αυτόπτη στα γεγονότα που ζει το πάθος και την ένταση και τις ψυχικές συγκρούσεις των δρώντων και των δρωμένων, άμεσα και συγκλονιστικά.

Στο Ρωμανό έχει αποδοθεί ο τίτλος του Μελωδού, για τις μουσικές του συνθέσεις που είναι εξαιρετικές, αλλ' εκείνο που προξενεί εντύπωση και οπωσδήποτε ανεβάζει σε υψηλά επίπεδα αποδόσεως και ποιότητας του έργου του, είναι το γεγονός πως η γραφή του είναι δημώδης και αρκετά από τα έργα της κατοπινής βυζαντινής γλώσσας θα τα συναντήσουμε σε μια καινούργια φόρμα πιο εξελιγμένη, μέσα στα κοντάκια του Ρωμανού.

Με το Ρωμανό το Μελωδό έχουμε την απαρχή ενός φαινομένου που συνεχίστηκε και συνεχίζεται ως τις μέρες μας, με τον Κ.Π. Καβάφη, τον Διονύσιο Σολωμό, τον Ανδρέα Κάλβο, τον Γιώργο Σαραντάρη και άλλους νεότερους, που συνεχίζουν επάξια την παράδοση.

Αυτός ο νεαρός στην ηλικία διάκονος που ήρθε από την Βηρυτό στην Κωνσταντινούπολη, δεν κάτεχε την γλώσσα, κι όμως, σαν κι αυτούς που προαναφέραμε, δημιούργησαν ανανεώνοντας κι επαυξάνοντας, δίνοντας πλατύτερες διαστάσεις και δυνατότητες στη γλώσσα.

Ειδικότερα ο Γιώργος Σαραντάρης με ιταλική παιδεία όπως και ο Σολωμός μαθαίνοντας σιγά-σιγά, με άξιους δασκάλους, έδωσαν μια πρωτόγνωρη γεύση και έκφραση ακριβώς όπως ο Ρωμανός, που κατά τον Ελύτη θα πρέπει να ήταν Σύρος στην καταγωγή:

«... Επειδή συμβαίνει κι αυτό καμιά φορά στην ποίηση: ο ανεξοικειώτος, να συλλαμβάνει αποτελεσματικότερα τις δυνατότητες που παρέχει ένα τέντωμα της γλώσσας και να τις αποτολμά, όταν ο άλλος, ο βαθύς γνώστης, έχει λόγους ν' αντιστέκεται».

Και αυτή η επαφή, προσθέτουμε κατά την ταπεινή μας γνώμη, δίνει μια ατομική θεώρηση της στιχουργίας έτσι που ο στίχος γίνεται στόχος, άρωμα, κατευθυντήρια οδός ζωής.

Είναι γεγονός πως ο Ρωμανός έχει χρησιμοποιήσει στο έργο του την ελληνική, αλλά όπως γράφει χαρακτηριστικά ο Καθηγητής Πανεπιστημίου και συγγραφέας και ερευνητής Καρυσφίλης Μητσάκης, ευθυγραμμιζόμενος με την εκκλησιαστική πολιτική του Ιουστινιανού, απέρριψε τον αρχαίο κόσμο που τον αχρήστευσε η χάρις του Ιησού στο σύνολό του. Είναι ένας εξελληνισμένος Σύρος που τα κοντάκια του δεν ήταν απλώς συνθέσεις ποιητικές και μουσικές, αλλά αποκόμιζε ο ακροατής χρήσιμες συμβουλές, οδηγίες και οράματα – μηνύματα.

Άλλωστε μην ξεχνάμε ότι ο Ρωμανός τάχθηκε αναμφισβήτητα με την πολιτική του Ιουστινιανού που ήθελε να εξαφανίσει τις εστίες των εθνικών που ήταν πλέον ελάχιστες στην εποχή του.

Ο Ρωμανός ο Μελωδός αφ' ενός μεν παρουσιάζει δραματικές εντάσεις και σφύζον πάθος και αφ' ετέρου δημιουργεί ένα γνήσιο ποιητικό σώμα και αίμα, δίχως χασμωδίες, κομίζοντας οπωσδήποτε κάτι καινούργιο και πρωτότυπο στο χώρο της Βυζαντινής Υμνογραφίας.

Η απορία και η έκπληξη («... Απορώ και εξίσταμαι...»), γίνεται οργή και αγανάκτηση για το ανοσιούρημα του Ιούδα. Εξ' άλλου, η γνώση της ρητορικής που κατέχει, πράγμα που προδίδει πως πριν έρθει στην Κωνσταντινούπολη, είχε μαθητεύσει σε κάποια σχετική σχολή της Ανατολής, του δίνει το έναυσμα να μην υπεισέλθει κύρια και άμεσα στο θέμα, αλλά να χρησιμοποιήσει προλόγους εκτενείς, που λέγονται οίκοι. Τούτο βοηθά τα μάλα στην εισαγωγή και κατανόηση και κατατόπιση από τον συγγραφέα.

Ο πρώτος οίκος, έτσι που θα λέγαμε σήμερα εισαγωγικό σημείωμα, απευθύνεται στο κοινό του, το ακροατήριο. Ο δεύτερος οίκος, καθώς και ο τρίτος, στον Ιησού Χριστό, στο κεντρικό δηλαδή και καίριο πρόσωπο του δράματος, ενώ με τον τέταρτο οίκο, είναι γεγονός πως επιστρέφει στο ακροατήριο κοινό του, και με τον πέμπτο οίκο να στρέφεται και ν' απευθύνεται στον ίδιο τον προδότη, τον Ιούδα.

Είναι προφανές, πως εδώ έχουμε να κάνουμε με μια φωνή αγανάκτησης και θυμού. Αναπτύσσεται μια συνομιλία με τον ίδιο τον προδότη και απόδοση μιας έξαρσης γιομάτης πάθος:

«... άδικε, αυτουργέ, άσπονδε, πειρατά, προδότα» κ.λπ.

Ο Ρωμανός ο Μελωδός είναι εξάισιος ποιητής. Κατέχει καλά τι σημαίνει παρήχηση και χρωματίζει το λόγο του με τη συχνή επανάληψη – χρήση ενός συμφώνου που προσδίδει μουσικότητα και ευωχία και ένταση όπως για παράδειγμα του γράμματος Χι:

«Εν χερσίν έχων τα χρήματα»!

Η δυσκολία που έχει στην αποστολή του ο Ρωμανός, να μπορέσει δηλαδή να συνδυάσει λόγο ποιητικό, και μάλιστα με υψηλές ποιοτικές απαιτήσεις, και αφ' ετέρου να κινηθεί μέσα στα πλαίσια των εκκλησιαστικών απαιτήσεων και όρων, αποτελεί γι' αυτόν μια πρόκληση και κίνητρο, και τα καταφέρνει ομολογουμένως περίφημα, ενώ το πισωγύρισμα που πραγματοποιεί σε πρόσωπα και σε χρόνο, φορτίζει αναμφισβήτητα το κείμενο που περνά από ξέφρενους ρυθμούς έντασης και μετά γαλήνης και ηρεμίας όπου τα πάντα ακινητούν, και η γλώσσα που χρησιμοποιεί θα 'λεγε κανένας πως είναι έξω από τα μέτρα και τα σταθμά της εποχής, όντας πολύ σκληρή και επιθετική, είναι όμως από την άλλη μεριά, προϊόν γνήσιας συγκίνησης και απόδοσης του ψυχικού δράματος.

Έχει παρουσιαστεί και συζητηθεί ευρέως το φαινόμενο της μετάβασης από μια προσωπική και αυθόρμητη και γεμάτη παλμό γραφή, σ' ένα στυλιζαρισμένο ύφος, ιδιαίτερα στον οίκο ΙΗ-ΚΒ, όμως θα πρέπει να γίνει κατανοητό πως ο Ρωμανός ήταν και ποιητής και εκκλησιαστικός υμνογράφος ταυτόχρονα, μ' άλλα λόγια, γράφει από ένα μετερίζι συγκεκριμένο, και πρέπει να τηρήσει κάποιους όρους συγχρόνως, της παραδόσεως.

Το δυστυχές είναι ότι ειδικά στο κοντάκιο 17, η χαρά που αποκομίζουμε είναι μόνο λειψή μια και έχει απωλεσθεί η μουσική απόδοσή του (υπενθυμίζουμε ότι στο κοντάκιο αυτό ο Ρωμανός ιστορεί την προδοσία), κι εξεικονίζεται σε τρία στάδια-μέρη: α) το κοινό-ακροατήριο, β) τον Ιησού και γ) τον προδότη.

Το άρωμα που αναδύεται από τη μελέτη των κοντακίων του Ρωμανού, «προδίδει» τον συγγραφέα-κριτικό που θα καταπιαστεί, που δεν θέλει να προχωρήσει σε επί μέρους

αναλύσεις, αλλά προτιμά να μείνει με τη μαγεία των στίχων, να καταθέσει τη δική του θέση ως «μυρίσαι το άριστον»...

Η έμμετρη ομιλία του κοντακίου έχει και κάποιες ιδιαιτερότητες, αν αναλογιστεί κανείς πως βρισκόμαστε στον ΣΤ΄ αιώνα μ.Χ., κι αυτό βοηθά αναμφισβήτητα στην διαμόρφωση της ποιητικής του. Η έκθλιψη λόγου χάριν, χρησιμοποιείται συχνότατα, η λέξη από την παραλήγουσα τονίζεται στη λήγουσα, οι συνηρημένοι τύποι αλλά κι οι ασυναίρετοι συμβιούν μαζί, κι αυτό προσδίδει μιαν εναλλαγή και μιαν άλλη αισθητική και το ίδιο συμβαίνει και με τα αριθμητικά κι ακόμη μερικά επίθετα που έχουν παθητική σημασία, εκφέρονται ως ενεργητικά και συμβαίνει και το ίδιο αντιστρόφως όπως για παράδειγμα: καταπλήσιος (αντί καταπληκτικός), και βέβαια γι' αυτό που είπαμε για τα επίθετα με ενεργητική και παθητική σημασία, ισχύει κάτι ανάλογο με τις αντωνυμίες «αυτός» και «ούτος» να συνυπάρχουν, ενώ βεβαίως η δεικτική αντωνυμία «ούτος» είναι πλέον ο κανόνας.

Ακόμη στον αόριστο, ο ενεργητικός και παθητικός αόριστος αλλά και στη μετοχή και στο απαρέμφατο.

Ο Μέλλων χρόνος είναι ελάχιστος λες κι εδώ ο Ρωμανός ο Μελωδός έχει σταματήσει το χρόνο και το χώρο ηθελημένα, που κάπου ακινητούν και τα πάντα συντελούνται παρόντος του ακροατή-αναγνώστη, όπως επίσης και του ίδιου του Ρωμανού που δείχνει να είναι παρών και να συμμετέχει στα δρώμενα.

Ακόμη το ουσιαστικό και το επίθετο που το προσδιορίζουν δεν ανταποκρίνεται ανάμεσά τους.

Ο Ακάθιστος Ύμνος, αυτό το διαμάντι της Βυζαντινής Υμνογραφίας, εξακολουθεί για δέκα έξι αιώνες να κατέχει την πρωτεύουσα θέση στις ψυχές των πιστών αλλά και στα εκκλησιαστικά βιβλία. Εδώ πρόκειται για έναν ύμνο που συσπειρώνεται σε είκοσι τέσσερις οίκους, τόσους ακριβώς όσους και τα γράμματα του αλφαβήτου. Η σύνδεση γίνεται με ακροστιχίδα και τρία προοίμια, αλφαβητική ακροστιχίδα δηλαδή που ξεκινάει πάντα από ένα γράμμα του αλφαβήτου.

Εδώ να πούμε πως η μετρική των οίκων είναι κατανεμημένη σε πολλά μικρά και μεγάλα κώλα. Έχουμε βεβαίως αυξομειώσεις και εναλλαγές απρόβλεπτες και ακανόνιστες, αυτό προδίδει και προσδίδει φόρτιση και συναίσθημα κι όπως γράφει χαρακτηριστικά ο Καθηγητής και συγγραφέας Καρυοφίλης Μητσάκης «απομιμούνται το λαχάνιασμα στην ομιλία ενός ανθρώπου διακατεχόμενου από δυνατά συναισθήματα»:

*«Τις ακούσας ουκ ενάρτησεν ή τις θεωρήσας ουκ ετρόμασε
τον Ιησούν δόλω φιλούμενον,
ποια γη ήνεγκε το τόλμημα;
ποια δε θάλασσα υπέφερεσ ορώσα
το ανοσιούργημα;»*

Το «μυστικώς παρουσιασθέν» είναι το πρώτο προοίμιο που θεωρείται ότι είναι το γνήσιο και αρχικό προοίμιο του Ακάθιστου Ύμνου «το δέντρο το γνωστό τούτο ΤΗ ΥΠΕΡΜΑΧΩ» για το οποίο υπάρχουν κάποιες διαφορές, όμως το μάλλον επικρατούν είναι ότι πρόκειται για έργο του εβδόμου αιώνα.

Αυτό έχει γραφεί για να επέλθει συσπείρωση και να γίνει κάποιος σύνδεσμος μετά τα γνωστά γεγονότα του 626.

Το τρίτο, «ΟΥ ΠΑΥΟΜΕΘΑ», αποτελεί μια μεταγενέστερη προσθήκη. Δύο είναι αναμφισβήτητα οι μεγάλες ενότητες του έργου του Ακαθίστου Ύμνου:

Οι στίχοι α-ιβ έχουν αφηγηματικό χαρακτήρα.

Οι στίχοι ιγ-κδ θεολογικό αντίστοιχα.

Η καταγραφή και η ποιητική μεταφορά της αφήγησης του Ευαγγελιστή Λουκά που αναφέρεται στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου – την προσκύνηση των ποιμένων – την Υπαπαντή του Ιησού κ.λπ.

Ειδικά στον ια οίκο, αναπτύσσεται ποιητικότερα η φυγή στην Αίγυπτο.

Στην δεύτερη ενότητα, γίνεται λόγος για τη νέα κτίση μετ' επαιίνων που έφερε με τη γέννησή του το Θείο Βρέφος.

Πάντως πρόκειται για ένα ποίημα ή μάλλον μια ποιητική σύνθεση που φέρει λειτουργικό χαρακτήρα. Δεν έγινε για να εκφράσει ή να υπομνήσει ιστορικά γεγονότα, κι επομένως δεν έχει σύνδεση με κάποιο ιστορικό ή θρησκευτικό γεγονός.

Οι εξάρσεις του έργου του Ανδρέα Κάλβου αλλά και του Διονυσίου Σολωμού πιστεύουμε πως έχουν και κάποια σύνδεση με το έργο του Ρωμανού του Μελωδού.

Όσον αφορά το μέτρο, υπάρχει μια ιδιορρυθμία. Οι οίκοι οι οποίοι έχουν περιττό αριθμό, είναι μεγαλύτεροι από τους έχοντες άρτιο αριθμό. Το γεγονός αυτό, μαρτυρά μια ξεχωριστή περίπτωση ύμνου, καθ' όσον εδώ, δεν έχουν όλες οι στροφές τον ίδιο αριθμό των στίχων.

Οι οίκοι που έχουν περιττό αριθμό έχουν απλώς δώδεκα στίχους δηλαδή σύνολο 17 στίχους που περιέχουν τους χαιρετισμούς στη Θεοτόκο.

Ο Τωμαδάκης γράφει χαρακτηριστικά πως οι «Χαιρετισμοί» αποτελούν γηγενές στοιχείο της ελληνικής λογοτεχνίας.

Η μια άποψη θεωρεί ότι οι χαιρετισμοί προέρχονται από το λόγο που είχε απευθύνει ο αρχάγγελος Γαβριήλ στον Ευαγγελισμό στην Παρθένο Μαρία. Η άλλη, του Ι.Θ. Παπαδημητρίου, ότι αυτό προϋπήρχε στην συριακή ποίηση και διαδόθηκε στην ελληνική μυνογραφία.

Πάντως, όπως υποστηρίζει ο Κ. Μητσάκης, είναι πολύ δύσκολο ν' αποφανθεί κανείς σήμερα για την ελληνική ή συριακή καταγωγή των χαιρετισμών. Άλλο επίσης χαρακτηριστικό είναι ότι ο Ακάθιστος έχει δύο εφύμνια που εναλλάσσονται ενώ κανονικά ένα είναι το εφύμνιο που συνδέει όλους τους οίκους. Ταυτόχρονα, το «Χαίρε νύμφη ανύμφευτε», με το οποίο κλείνονται οι μεγάλες στροφές στη Θεοτόκο, έχουμε το «Αλληλουΐα» που ακούγεται μόνο όταν τελειώνουν οι μικρές στροφές.

Ο Ύμνος σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές του έργου του Ρωμανού, θεωρείται ότι γράφτηκε σε Συριακό έδαφος.

Όσον αφορά την πατρότητα πολλών στίχων, έχουν υποστηριχθεί αρκετές αντιμαχόμενες απόψεις. Προσωπικά θεωρώ ως σημαντικότερη αυτήν που διατύπωσε ο WELLEZ:

«... Αν λάβουμε υπ' όψιν μας όλα τα στοιχεία που συγκροτούν το σπουδαίο αυτό ποίημα, δύναμη στην έκφραση, τόλμη και παρομοιώσεις, τέλεια αρμονία στους στίχους και πάνω απ' όλα την ποιητική σύλληψη (POETICAL VISION), δεν γνωρίζουμε κανέναν άλλο ποιητή που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως συγγραφέας του έξω από τον Ρωμανό».

Το γεγονός εξ άλλου ότι ο Ακάθιστος Ύμνος έχει έναν ξεχωριστό χαρακτήρα, γραμμένο για τον κοινό εορτασμό Χριστουγέννων και Ευαγγελισμού, μας οδηγεί στο στοιχείο να θεωρήσουμε ότι αυτά γιορτάζονταν σε μια πρώιμη εποχή, γνωστού όντος ότι στα χρόνια του Ιουστινιανού καθιερώθηκε η ημερομηνία 25 Μαρτίου ως η ημέρα εορτασμού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου.

Το κοντάκιο βεβαίως θεωρείται επάξια ότι είναι το πρώτο μεγάλο επίτευγμα της Βυζαντινής Λογοτεχνίας μας. Ο Ρωμανός πάντως αντιπροσωπεύει το υψηλότερο σημείο αναφοράς που φτιάχνει ένα νέο ποιητικό είδος.

Τα κοντάκια αποτελούν την ποιητική ανάπτυξη του περιεχομένου μιας ευαγγελικής περικοπής. Διαβάζονταν ακριβώς μετά την ανάγνωση του Ευαγγελίου και ψάλλονταν. Πάντως, δεν φαίνεται να έδωσαν περισσότερη σημασία και περιεχόμενο στη μουσική μελωδία, αφού περισσότερο θεωρούνται ως «έμμετρη ομιλία» και είναι κάτι παράλληλο με αυτό που σήμερα καλούμε «μελοποίηση» και «μουσική απαγγελία».

Πάντως δεν γνωρίζουμε για τη μουσική του κοντακίου και την ακουστική του, αφού σώζεται ένα και αυτό κομμένο. Άλλωστε υποστηρίζεται η άποψη ότι οι μελωδίες που αποτελούνται από ορισμένους τύπους (FORMULES) ήταν απλές και συλλαβικές μελωδίες, όπως ήταν αυτές των πρώτων βυζαντινών χρόνων.

Η μελωδία του κάθε κοντακίου είναι γραμμένη σήμερα με έναν από τους οκτώ ήχους της βυζαντινής μουσικής π.χ. το Ι κατά τον γ' ήχο, το 41 κατά τον πλάγιο α', το 47 κατά τον δ' ήχο.

Υπάρχουν ενδείξεις των ήχων που υπάρχουν στους τίτλους –κοντάκια του Ρωμανού που είναι πιθανό να προέρχονται από τον ίδιο όπως υποστηρίζει ο MAAS.

Η διάκριση της Βυζαντινής Μουσικής σε οκτώ ήχους συνδέεται με τους ήχους της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής.

Το προοίμιο (και κουκούλιο) και κουβάλιο και κοκάκιο είναι η εισαγωγή στο κύριο μέρος της έμμετρης ομιλίας που είναι το κοντάκιο. Πρόκειται για μια στροφή γραμμένη σε διαφορετικό μετρικό σχήμα από το υπόλοιπο ποίημα. Είναι σημαντικό να τονιστεί το γεγονός πως ο ίδιος ο Ρωμανός χρησιμοποιεί συχνά τη μελωδία ενός παλαιότερου ποιήματος σ' ένα νεότερο (ίσως για να καταδείξει την νοηματική συγγένεια ή άλλως πως συνέχεια). Συνήθως όμως, κατά κανόνα, προτάσσει ένα προοίμιο ιδιόμελο θέλοντας μ' αυτόν τον τρόπο να

προσδώσει μια νέα ξεχωριστή και αυτοτελή δημιουργία. Κάποτε υπάρχει βεβαίως και η περίπτωση να τονισθεί με δύο ή και τρία προοίμια ένα κοντάκιο, όπως το 18 ή το 30, ίσως από ένα μεταγενέστερο ή και το ίδιο που θέλησε να προσαρμόσει σε σχέση μ' ένα γεγονός αναγόμενο στην επικαιρότητα.

Οι οίκοι (οίκος - οικοδομή) είναι το μετρικό δείγμα και μουσικό, πάνω στο οποίο είναι γραμμένοι οι υπόλοιποι οίκοι του ίδιου ύμνου. Υπάρχει στα κοντάκια η αναφορά (επιγραφή) που παραπέμπει στη μελωδία του στίχου.

Πολλά κοντάκια κλείνουν με μια προσευχή-επίλογο που ξεκινά με μια προσφώνηση.

Η ακροστιχίδα ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ, είναι το εξαιρετικό στοιχείο οπτικό και ακουστικό ηχητικά σε μια ενότητα, και κλείνοντας να τονίσουμε πως ο Ρωμανός παρουσιάζει διασπάσεις ενός κώλοου ή στίχου σε πολλούς οίκους και διασκευή μιας στροφής ή μιας σειράς στροφών σ' ένα κοντάκιο ή και διασκευή ολοκλήρου του κοντακίου.

Το κοντάκιο, σαν σύντομη αναφορά και ιδιόρρυθμη ποιητική ομιλία, ευτύχησε στα χέρια του Ρωμανού του Μελωδού να συνδυάσει ποιητικό και πεζό λόγο και ταυτόχρονα συνέδεσε – συνόδευσε υψηλόπνοα κείμενα με την τέχνη του μέλους. Σκιαγράφησε χαρακτήρες, απλά, άμεσα και κατανοητά με συναίσθημα και εξάρσεις, με εκλαϊκευμένη χρήση.

Εκεί, σ' ένα κελί του ναού της Θεοτόκου της εν της Κύρου, τον φαντάζομαι να βαδίζει επάνω κάτω ανήσυχο πνεύμα και με άγρυπνη συνείδηση, παλεύοντας να τιθασεύσει τις λέξεις, να διατηρήσει και ν' ανανεώσει τους εκφραστικούς πυρήνες που ανατρέχουν στο ήθος του ελληνικού λόγου.

Με την τόσο απλή αλλά και την τόσο περήφανη σε βάθος ρήση:
«Τούτο του ταπεινού Μελωδού»!

Δημήτρης Ι. Καραμβάλης